

Téma 34 - Čtvrté přikázání: ctít svého otce i matku

1. Rozdíl mezi prvními třemi a ostatními sedmi přikázáními Desatera

První tři přikázání učí lásce k Bohu, Nejvyššímu Dobru a Poslednímu cíli stvořené osoby a všech tvorů ve vesmíru, který je sám v sobě nekonečně hoden být milován. Předmětem ostatních sedmi přikázání je dobro bližního (a dobro osobní), který má být milován z lásky k Bohu, jeho Stvořiteli.

V Novém zákoně spočívala všechna přikázání Desatera v největším přikázání milovat Boha, a dále v druhém přikázání, podobném prvnímu – milovat bližního pro Boha (srov. Mt 22, 36–40; Katechismus, 2196).

2. Význam a rozsah čtvrtého přikázání

Čtvrté přikázání se výslovně obrací k dětem v jejich vztazích k rodičům. Týká se také příbuzenských vztahů mezi členy celého rodu. Konečně se vztahuje i na povinnosti žáků vůči jejich učitelům, podřízených vůči jejich nadřízeným, občanů vůči jejich vlasti atd. Toto přikázání zahrnuje a chápe též povinnosti rodičů a všech, kteří mají nějaké vedoucí postavení (srov. Katechismus, 2199).

a) *Rodina*. Čtvrté přikázání se týká především vztahů mezi rodiči a dětmi v rámci rodiny. „Bůh tím, že stvořil muže a ženu, ustanovil lidskou rodinu a dal jí základní řád“ (Katechismus, 2203). „Muž a žena spojení v manželství tvoří spolu se svými dětmi rodinu“ (Katechismus, 2202). „Křesťanská rodina je společenstvím osob, stopou a obrazem společenství Otce a Syna v Duchu svatém“ (Katechismus, 2205).

b) *Rodina a společnost*. „Rodina je základní buňkou života společnosti. Je to přirozená společnost, v níž jsou muž i žena povoláni k tomu, aby se sobě navzájem odevzdávali v lásce a v daru života. Autorita, stálost a prožívání vztahů v lůně rodiny tvoří základy svobody, bezpečnosti a bratrství v rámci společnosti (...) Rodinný život je uváděním do života společnosti“ (Katechismus, 2207). „Rodina má žít takovým způsobem, aby se její členové naučili všímát si a pečovat o mladé i o staré, o nemocné osoby i tělesně postižené a chudé“ (Katechismus, 2208). „Čtvrté přikázání vnáší světlo i do jiných vztahů ve společnosti“ (Katechismus, 2212).¹

Společnost má vážnou povinnost podporovat a posilovat manželství a rodinu, uznávat jejich pravou přirozenost, pomáhat v jejich rozvoji a zajišťovat veřejnou mravnost (srov. Katechismus, 2210).² Svatá rodina je vzorem pro všechny rodiny: vzorem lásky a služby, poslušnosti a autority uvnitř rodiny.

3. Povinnosti dětí vůči rodičům

Děti mají respektovat a mít v úctě své rodiče, snažit se dělat jim radost, modlit se za ně a oddaně jim oplácet jejich oběti: pro dobrého křesťana je toto tím nejsladším přikázáním.

Božské otcovství je pramenem lidského otcovství (srov. Katechismus, 2214). „Úcta dětí k rodičům je úkonem vděčnosti vůči těm, kteří je přivedli na svět a svou láskou a prací jim umožnili růst tělesný i růst v moudrosti a v milosti. „Z celého srdce cti svého otce a nikdy nezapomeň na porodní bolesti své matky. Pamatuj, že jim děkuješ za své bytí. Čím se jim můžeš odplatit za to, co ti dali?“ (Sir 7,27–28)“ (Katechismus, 2215).

Synovská úcta se projevuje v ochotě a poslušnosti. „Děti, ve všem svoje rodiče poslouchajte, jak se to patří u křesťanů“ (Kol 3, 20). Dokud jsou děti podřízené rodičům, mají je poslouchat v tom, co rodiče rozhodnou pro jejich dobro a pro dobro rodiny. Tato povinnost končí, když se děti osamostatní, nikdy však nepřestává úcta, již jsou povinováni svým rodičům (srov. Katechismus, 2216–2217).

¹Srov. Kompendium sociální nauky církve, 209–214; 221–251.

²Srov. tamtéž, 252–254.

„Čtvrté přikázání připomíná dětem, které dospěly, jejich odpovědnost vůči rodičům. Podle svých možností jim mají hmotně i morálně pomáhat v letech jejich stáří a v době nemoci, osamocení nebo nouze“ (Katechismus, 2218).

Pokud by rodiče prikazovali něco v rozporu s Božím zákonem, byly by děti nucené dát přednost Boží vůli před přáním rodičů s vědomím, že „více je potřeba poslouchat Boha než lidi“ (Sk 5, 29). Bůh je více Otcem než naši rodiče: od Něj pochází veškeré rodičovství (srov. Ef 3, 15).

4. Povinnosti rodičů

Rodiče mají přijmout s vděčností a jako velké požehnání a projev důvěry děti, které jim Bůh pošle. Kromě péče o jejich hmotné potřeby jsou odpovědní za to, aby se jim dostalo správné lidské a křesťanské výchovy. Úloha rodičů při výchově dětí je tak důležitá, že když chybí, obtížně se nahrazuje.³ Právo a povinnost vychovávat je pro rodiče prvořadá a nezczitelná.⁴

Rodiče mají povinnost založit domov, kde se žije láska, odpuštění, úcta, věrnost a nezištná služba. Domov je vhodným místem pro výchovu v ctnostech. Rodiče mají své děti naučit – příkladem a slovem – prosté, upřímné a radostné zbožnosti; mají jim předat nepoškozenou a úplnou katolickou nauku a formovat je ve velkorysé snaze přizpůsobit své jednání požadavkům Božího zákona a osobnímu povolání ke svatosti. „Otcové, nedrážděte svoje děti ke hněvu, ale vychovávejte je v kázni a napomínejte je z pověření Páně“ (Ef 6, 4). Této odpovědnosti se nemají zříkat tím, že by ponechali výchovu svých dětí v rukou jiných lidí či institucí, ačkoli mohou – a někdy i musí – počítat s pomocí důvěryhodných osob (srov. Katechismus, 2222–2226).

Rodiče mají umět napomínat, „vždyť kterého syna otec nekárá?“ (Žid 12, 7), mají však mít na paměti radu apoštola Pavla: „Otcové, nedrážděte svoje děti, aby neztrácely odvahu“ (Kol 3, 21).

a) Rodiče mají mít velkou úctu a lásku ke svobodě svých dětí, mají je učit s ní dobře a zodpovědně zacházet.⁵ Jejich vlastní příklad je podstatný;

b) V přístupu k dětem mají umět spojovat lásku s pevností, dohledem a trpělivostí. Je důležité, aby se stali „přáteli“ svých dětí, získali si a zajistili jejich důvěru;

c) Aby úloha vychovat děti dopadla dobře, je třeba spíše než lidské prostředky – ač jsou důležité a nepostradatelné – používat prostředky nadpřirozené.

„Rodiče, kteří jsou jako první odpovědní za výchovu dětí, mají právo zvolit pro ně školu, která odpovídá jejich přesvědčení. Toto je základní právo. Rodiče mají v rámci možností povinnost volit školy, které jim mohou nejlepším způsobem pomáhat v jejich úkolu křesťanských vychovatelů (srov. 2. vatikánský koncil, dekl. *Gravissimum educationis*, 6). Veřejné orgány mají povinnost zaručit rodičovské právo a zajistit konkrétní podmínky k jeho uplatňování“ (Katechismus, 2229).

„I když jsou rodinné svazky důležité, nejsou absolutní. Čím více dítě dorůstá do své zralosti a lidské a duchovní nezávislosti, tím více se mu objasňuje a sílí jeho zvláštní povolání, které pochází od Boha. Rodiče budou respektovat takové povolání a napomáhat, aby na ně jejich děti odpověděly a šly za ním. Je třeba být přesvědčen, že prvním povoláním křesťana je následovat Ježíše: ‚Kdo miluje otce nebo matku víc nežli mne, není mě hoden; kdo miluje syna nebo dceru víc nežli mne, není mě hoden‘ (Mt 10,37)“ (Katechismus, 2232).⁶ Boží povolání dítěte uskutečňovat nějaké zvláštní apoštolské poslání je pro rodinu darem od Boha. Rodiče se mají naučit respektovat tajemství povolání, i když se může stát, že mu nebudou rozumět. Otevřenost možnostem, které otevírá transcendence a úcta ke svobodě se upevňuje v modlitbě. Tak se lze vyvarovat přehnanému

³Srov. 2. vatikánský koncil, dekl. *Gravissimum educationis*, 3.

⁴Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–81, 36; Katechismus, 2221 a Kompendium sociální nauky církve, 239.

⁵A „když děti dospějí, mají povinnost a právo zvolit si své povolání a svůj životní stav“ (Katechismus, 2230).

⁶„A když jsme se zaradovali a potěšili nad tím, že jsme – po třech dnech nepřítomnosti – našli Ježíše rozmlouvajícího s učiteli Izraele v chrámě (Lk 2, 46), zůstane nám v duši tvé a mé hluboce vryta povinnost nechat naše drahé doma a jít sloužit Otcí nebeskému“ (sv. Josemaría, Svatý růženec, 5. tajemství radostného růžence).

ochranitelství a nežádoucí kontrole nad dětmi: je to vlastnický způsob jednání, který nenapomáhá lidskému a duchovnímu růstu.

5. Povinnosti vůči těm, kdo řídí církev

Křesťané mají mít „ryzí synovské smýšlení vůči církvi“ (Katechismus, 2040). Toto smýšlení se má projevat vůči těm, kdo řídí církev.

Věřící „ať přijímají ochotně a s křesťanskou poslušností to, co stanoví duchovní pastýři jako Kristovi zástupci, jako učitelé a vedoucí církve. Ať v tom následují příklad Krista, který svou poslušností až k smrti otevřel všem lidem blaženou cestu svobody Božích dětí. Ať také při svých modlitbách nezapomínají doporučovat Bohu své představené, aby ti, kdo nad námi bdí a mají odpovědnost za naše duše, dělali to s radostí a nemuseli přitom vzdychat (srov. Žid 13,17)“.⁷

Toto synovské smýšlení se projevuje především ve věrném přimknutí se k papeži a ve spojení s ním, s viditelnou hlavou církve a Kristovým zástupcem na zemi, a s biskupy ve společenství se Svatým stolcem:

„Tvá největší láska, oddanost, poslušnost i úcta musí náležet také Kristovu nástupci na zemi, Svatému otci. My katolíci si musíme uvědomit, že Svatý otec následuje v hierarchii lásky a autority po Bohu a naší Matce, nejsvětější Panně Marii.“⁸

6. Povinnosti vůči veřejným orgánům

„Čtvrté přikázání nám předepisuje ctít také všechny, kteří k našemu dobru dostali od Boha autoritu ve společnosti. Osvětluje jak povinnosti toho, kdo vykonává pravomoc, tak těch, kteří z ní mají prospěch“ (Katechismus, 2234).⁹ Mezi to patří:

- a) respektovat spravedlivé zákony a plnit legitimní příkazy vládnoucích orgánů (srov. 1 Petr 2, 13);
- b) uplatňovat práva a plnit občanské povinnosti;
- c) zasahovat odpovědně do společenského i politického života.

„Určení způsobu vlády a výběr vedoucích činitelů má být ponechán na svobodné volbě občanů.“¹⁰ Odpovědnost za obecné dobro s sebou nese mravní požadavek na uplatňování volebního práva (srov. Katechismus, 2240). Není dovoleno podporovat ty, kteří navrhnou společenský řád, který je v rozporu s křesťanskou naukou, a tudíž v rozporu s obecným dobrem a opravdovou důstojností člověka.

„Občan je ve svém svědomí vázán nejednat podle nařízení občanských orgánů, jsou-li tyto příkazy proti požadavkům mravního řádu, proti základním lidským právům nebo proti učením evangelia. Odepření poslušnosti občanským orgánům, když jejich požadavky odporují požadavkům správného svědomí, má své ospravedlnění v rozlišování mezi službou Bohu a službou politickému společenství: ‚Dávejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu‘ (Mt 22,21). ‚Více je třeba poslouchat Boha než lidi‘ (Sk 5,29)“ (Katechismus, 2242).

7. Povinnosti veřejných orgánů

Vykonávání pravomoci má usnadňovat uplatňování svobody a odpovědnosti všech lidí. Vládnoucí osoby se mají starat o to, aby nebyl upřednostňován osobní zájem některých na úkor obecného dobra.¹¹

„Politická moc je povinna respektovat základní práva lidské osobnosti. Ať se snaží vykonávat spravedlnost humánně a respektovat přitom práva každého jedince, především rodin a potřebných. Občanská práva mohou a musí být zaručena podle požadavků obecného dobra. Nemohou být

72. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 37.

8Sv. Josemaría, *Výheň*, 135.

9Srov. Kompendium sociální nauky církve, 377–383; 393–398; 410–411.

102. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 74. Srov. Katechismus, 1901.

11Srov. Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, 1–V–91, 25. Srov. Katechismus, 2236.

veřejnými orgány odňata bez oprávněného a přiměřeného důvodu. Výkon politických práv je zaměřen na obecné dobro národa a lidského společenství“ (Katechismus, 2237).

Antonio Porras

Základní použitá literatura

- Katechismus katolické církve, 2196–2257.
- Kompendium sociální nauky církve, 209–214; 221–254; 377–383; 393–411.